

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2025

TROPES

(Examples of phrases used in Iqbal Mirza's poems)

Turg'unova Guldona Sadridin kizi

Keywords: trope, sarcasm, animation, metaphor, synecdoche, imagery, poetic style

Kirish

Adabiy nutqda trop- soʻz va iboralarning oʻz maʼnosidan tashqari koʻchma maʼnoda qoʻllanishi orqali yangi badiiy tasvir yaratadigan usuldir. Iqbol Mirzo sheʼriyatida uchraydigan iboralar ham koʻpincha troplar sifatida namoyon boʻlib, poetik matnga obrazlilik, emotsional taʼsirchanlik va estetik goʻzallik bagʻishlaydi.

Maqsad

Ushbu tadqiqotning maqsadi Iqbol Mirzo sheʼrlarida qoʻllanilgan iboralarning trop vazifasida kelishini aniqlash, ularning poetik matndagi funksiyalarini tahlil qilish hamda shoirning badiiyuslubidagi oʻrnini yoritib berishdan iborat.

Asosiy qism

Iqbol Mirzo sheʼriyatida iboralar turli xil troplar sifatida faol qoʻllaniladi:

Sarkazm — yunoncha soʻz boʻlib, “*qiynash, ozor berish*” degan maʼnoni bildiradi. Bunda tasvirlanayotgan narsa yoki murojaat qilinayotgan kishidan muallifning ustunlik xususiyatiga asoslanib, achchiq zaharxanda, istehzoli taʼna, piching bilan gapiriladi.¹ Shoir sheʼrlarida koʻproq sarkazm sifatida oʻziga, bevafo yoriga murojaat qiladi. Masalan:

Manxus davralarda *davrlar surdim,*
*Qasamlar ichdimu ichaverdim may.*²

Davrlar surmoq, qasam ichmoq iboralari bir-birini toʻldirib sarkazmni yuzaga keltirmoqda. Shoir yomon, jirkanch davralarda qatnashganidan, may kabi qasamlarni ham ichaverganidan afsuslanmoqda, jirkanmoqda. Hayotining eng baxtli, nurli damlarini gulxan atrofida begʻuborlarcha oʻynayotgan uchta bolakay bilan koʻrganini eslamoqda.

Jonlantirish - Jonsiz narsalarning inson kabi harakat qiladigan, fikrlaydigan, soʻzlaydigan qilib tasvirlanishi jonlantirish deyiladi.

Siyohrang rayhonlar *yashirar koʻzin,*
Ustunga yuz bosib, yigʻlaydi chopon.

Yuqoridagi sheʼriy parchada esa uzum, osmon, rayhon va chopon xuddi insonlar kabi harakat-holatga kelyapti. Insonga xos boʻlgan xususiyat predmetga koʻchirilmoqda. *Koʻzini yashirmoq* iborasi rayhonga nisbatan ishlatilib, jonlantirish sanʼatini yuzaga keltirmoqda.

Metafora - iboralar orqali obrazli koʻchma maʼno hosil qilinadi, shoir tasvirlayotgan holat va voqea hayotiyroq boʻlib koʻrinadi.

Koʻnglimning koʻzgusi zanglab qolgan,
Koʻzlarimda bahor sargʻayib qolar.

¹ Qodirov B. Oʻzbek tilida frazeologizmlarning stilistik xususiyatlari.-Toshkent : Oʻzbekiston Milliy ensiklopediyasi,2010

² Mirzo I. Sheʼrlar toʻplami.-Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va sanʼat nashriyoti, 2018.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2025

Bu misralarda “*ko‘ngil ko‘zgusi*” iborasi metafora sifatida qo‘llangan. Ko‘ngil aslida ko‘zgu emas, lekin shoir uni ko‘zgu bilan qiyoslash orqali inson qalbining pokligi yoki zanglashini obrazli ifodalaydi.

Sinekdoxa - iboraning bir qismi orqali butunni ifodalash, butun orqali esa qismni ifodalash holatlari uchraydi.³

*Umid chirog‘im yonib-o‘chadi,
Yurak daryosi to‘lqinlanadi.*

Bu yerda “*umid chirog‘i*” iborasi sinekdoxa va metafora vazifasini bajaradi. Umid-chiroq sifatida ko‘rsatilmoqda. Bu ibora poetik matnga obrazlilik bag‘ishlab inson ruhiyatidagi beqarorlikni tasvirlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Iqbol Mirzo she‘rlarida qo‘llanilgan iboralar troplar sifatida poetik nutqning mazmunini boyitadi, obrazlilikni kuchaytiradi va o‘quvchi qalbida kuchli hissiy ta‘sir uyg‘otadi. Shuningdek, bu iboralar shoirning badiiy-estetik qarashlarini yoritishda ham muhim vosita hisoblanadi.

REFERENCES:

1. Jumaniyozov M. Literary language and artistic style. Tashkent: University Publishing House, 2007.
2. Mirzo I. Collection of poems.-Tashkent: Gafur Ghulom Publishing House of Literature and Art, 2018.
3. Qodirov B. Stylistic features of phraseologisms in the Uzbek language.-Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan, 2010.
4. Rasulov R. Stylistics and literary analysis.-Tashkent: Science 2015.
5. Sultonsaidova S., Sharipova O. Stylistics of the Uzbek language. Textbook.-Tashkent, 2009.

³ Jumaniyozov M. Adabiy til va badiiy uslub. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2007.